

ÖZ

Türk dünyası kavramı içinde coğrafya, kültür, tarih, dil, edebiyat, sanat gibi ortak bir kimlik ve aidiyeti ifade eden kavramlar yer almaktadır. Bu kavramlar, aynı zamanda ortak kültür, tarih ve medeniyet düşüncesinin ortaya konulduğu bir zemindir. Bu zemin üzerinden Türk devletleri arasında pek çok çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle 1991 yılından itibaren SSCB'nin dağılması sonrasında Türkiye ve özgürlüklerini elde eden Türk devletleriyle çeşitli coğrafyalardaki Türk toplulukları arasında her alanda ortak çalışmalar hızlı bir şekilde başlamıştır. Sonrasında ise bu çalışmalar o günden günümüze artarak devam etmektedir. Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı'nın (TÜRKSOY) büyük rolü bulunan çalışmalardan biri de Türk Dünyası kültür başkenti uygulamasıdır. Bu uygulamanın geçmişi, 1992 yılında Ankara'da düzenlenen ve sonrasında da günümüze kadar üye ülkelerde düzenlenmesi devam eden Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri'dir. Bu zirveler sonucunda ortak irade ve düşünceyle Türk devletleri arasında kültürel ortaklığın ortaya konulduğu kararlılıkla, Türk dünyası kültür başkenti uygulaması hayata geçirilmiştir. Bahsi geçen uygulama, ilk defa Astana'yla 2012 yılında başlayarak günümüze kadar devam etmiştir. Sonrasında her sene farklı bir şehir, Türk dünyası kültür başkenti seçilmiştir. Astana'dan sonra Eskişehir, Kazan, Merv, Türkistan, Kastamonu, Oş, Hiva, Bursa, Şuşa ve Anev kültür başkenti olmuştur. 2025 yılı Türk dünyası kültür başkenti ise Aktau'dur.

Bu makalede; 2012 yılından itibaren devam eden bu uygulama ve söz konusu kapsamda gerçekleştirilen çalışma ve projelerin neler olduğu ve ortaya konulan çalışmaların Türk dünyasının ortak kültür mirası, somut olmayan kültürel mirası, değerleri, tarihi, kültürü, edebiyatı ve sanatı gibi çeşitli alanlardaki yansımaları ve sonuçları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dünyası, Türk Dünyası Kültür Başkenti, Kültür Başkenti, Türk Dünyası ve Kültürel Miras, Türkiye ve Türk Dünyası.

TURKIC WORLD CULTURAL INTEGRATION STUDIES:

TURKIC WORLD CAPITAL OF CULTURE APPLICATION

ABSTRACT

The concept of the Turkish World includes concepts such as geography, culture, history, language, culture, literature and art, which express a common identity and belonging. These concepts are also a ground where the idea of a common culture, history and civilization is put forward. Many studies are carried out between the Turkish states on this ground. Especially after the dissolution of the USSR in 1991, joint studies in every field between Turkey and the Turkish states that gained their freedom and the Turkish communities in various geographies have started rapidly. Afterwards, these studies have continued to increase every day since then. The International Turkish Cultural Organization (TÜRKSOY) has a major role in these studies. One of these studies is the Turkish World Capital of Culture application. The history of this application is the Summits of Heads of State of Turkic

* Bu makale, 11-12 Nisan 2025 tarihinde düzenlenen Uluslararası 21. Yüzyılda Türk Dünyası ve Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan "Türk Dünyası Kültürel Entegrasyonu Çalışmaları: Türk Dünyası Kültür Başkentleri Uygulaması Örneği" başlığıyla sunulan bildiriden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, E-Posta: icarioglu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4051-3700.

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜREL ENTEGRASYONU ÇALIŞMALARI: TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ UYGULAMASI ÖRNEĞİ

Speaking Countries held in Ankara in 1992 and continued to be held in member countries until today. As a result of these summits, the application of the Capital of Culture of the Turkic World was put into practice with the common will and thought that revealed the cultural partnership between the Turkic states. The application of the Capital of Culture of the Turkic World started with Astana for the first time in 2012 and continued until today. Afterwards, a different city was chosen as the cultural capital of the Turkic World every year. After Astana, Eskişehir, Kazan, Merv, Turkistan, Kastamonu, Oş, Khiva, Bursa, Shuşa and Anev became the cultural capitals. The Capital of Culture of the Turkic World in 2025 is Aktau.

This article will evaluate the application of the Capital of Culture of the Turkic World, which has been ongoing since 2012, the works and projects carried out within this scope, and the reflections and results of the works carried out in various fields such as the common cultural heritage, intangible cultural heritage, values, history, culture, literature and art of the Turkic World.

Keywords: Turkish World, Turkish World Cultural Capital, Cultural Capital, Turkish World and Cultural Heritage, Türkiye and Turkish World.

GİRİŞ

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle, özgürlüğünü kazanmış Türk devletleriyle Türk dünyası açısından yeni bir dönem başlamıştır. Sovyetler Birliği'nden ayrılıp bağımsızlığını ilan eden 15 devletten 5'inin Türk devleti olması Türkiye'yle Türk devletleri ve toplulukları arasında başlayacak yeni bir dönemin de habercisi olmuştur. Sovyetler Birliği içinde bağımsızlığını ilan eden yeni Türk devletlerinin dışında, Sovyetler Birliği sınırları içinde soydaş ve kardeş toplulukların da bulunması da yeni anlayışların yer alacağı çok yönlü politikaların hayata geçirilmesini gerekli kılmıştır. Bu durum, her alanda yeni adımların atılması ve o coğrafyalarla dil, kültürel miras, sanat, edebiyat, tarih ve eğitim gibi alanlarda yeni kültürel iş birlikleri çalışmalarının başlaması noktasında olumlu bir ivme kazandırmıştır.

1991 yılında bağımsızlıklarını elde eden Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Kazakistan'ın, uluslararası sistemde yerini almalarıyla, Türkiye'nin bu ülkelere yönelik dostluk ve kardeşlik temelinde yaklaşımları dikkat çeken bir gerçektir. Bu durum; dış politika, siyaset ve ekonomik alanlarındaki ilişkilerin daha da ötesinde, kültürel bir zemin üzerinden ilerleme göstermiştir. Bu sebeple, bölge dinamiklerinin dikkate alınması ayrı bir önem taşımaktadır. Türk dünyasının yakınlaşması ve bütünleşmesi önemli bir konudur. Bu konu hakkında çalışmalar gerçekleştirilirken bölgenin konjonktürel durumu dikkate alınmalıdır. *“Türk dünyasının kültürel bağları, ekonomik kaynakları, coğrafi anlamda aslında çok da uzak olmayan bir coğrafyada bulunması karşılıklı entegrasyonu da hızlandıracaktır.”*¹ Zira Türk dünyasındaki kültürel entegrasyon aynı zamanda diğer alanlardaki entegrasyonlarla da ilişkilidir. Türk devletleri ve topluluklarının kendi arasında gerçekleştirdiği iş birliğinin mahiyetine bakıldığında Türkiye ve diğer Türk Cumhuriyetleri arasında diplomatik kurumsal çerçeve savunma işbirliği, ticaret ve enerji işbirliği yanında eğitim ve kültür gibi birçok alanda işbirliğinin daha da geliştirilmesi için güçlü bir potansiyelin olduğu bir gerçektir.²

Sovyetler Birliği döneminde Türk toplulukları ve kültürüne karşı Sovyet rejiminin uyguladığı resmi politikaların Türk toplulukları sosyal yapılarına olumsuz yansımaları günümüzde de görülmektedir. O dönemde millî olarak kabul edilen her şeye yasaklar getirilmek istenmesiyle millî bir bilince sahip olunmasının da önüne geçilmeye çalışılmıştır.³ Esaret altında bulunan Türk halklarının yaşadıkları o olumsuz dönemlerde bile millî kimliklerini ve benliklerini korumada ellerinden geleni yaptıkları dikkat çekmektedir. Sovyetler Birliği döneminde Türk halklarının kültür, sanat, edebiyat, dil ve edebiyat alanlarında kültürel bağlarının kopmaması, birbirlerinden uzaklaşmamaları ve kültürel iletişimin devam etmesinin bazı sebepleri vardır. Özellikle Türk halklarının kendi aralarında kültürel ilişkilerine önem vermeleri, sözlü kültürü yaşatmaları, sanat, edebiyat ve çeviri gibi alanlarda kültürel etkileşim içinde olmaları millî kimliklerinden uzaklaşmamalarına neden olmuştur.⁴ Burada bahsedilen durumlar, uzun yıllar Sovyet sistemi içerisinde esaret altında bulunan Türk halklarının karşılaştığı zorlukları ne şekilde aştığını göstermektedir. Esaret sonrasında gerçekleşen bağımsızlıkla beraber Türk devletleriyle Türk toplulukları, kendi aralarında bir araya gelme, özellikle dil, kültür ve edebiyat alanlarında ortak çalışmalar gerçekleştirerek Türk dünyasının kültürel entegrasyonunu sağlama yolunda önemli adımlar atmıştır. Günümüzde de ortaya konulan bu ortak perspektifle geleceğe yönelik yeni adımların da atılmasına devam edilmektedir.

¹ Selçuk Duman, “Küreselleşme Tartışmaları Ekseninde Türk Dünyası Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türksav Türk Dünyası 25 Yılı*, haz. Mehmet Seyfettin Erol, Yavuz Gürler, Akçağ Yayınları, Ankara 2016, s. 245.

² Oktay F. Tanrısever, “Türkiye'nin Bağımsızlıklarının 30. Yılında Diğer Türk Cumhuriyetleri ile İlişkileri”, *Bağımsızlıklarının 30. Yılında Türk Cumhuriyetleri Sempozyumu (Türk Dünyasında Değişime Yön Veren Ortak Miras: Dil, Tarih, Edebiyat ve Mefkûre)*, ed. Fırat Purtaş, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayını, Ankara 2022, s. 223.

³ Seyfullah Yıldırım, “Bağımsızlık Sonrası Dönemde Kazak Kültürünün Korunmasına Yönelik Yapılan Çalışmalar”, *Türk Cumhuriyetlerinde Bağımsızlık ve Devlet İnşa Süreci*, ed. Mehmet Akif Kireşçi, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2018, s. 294.

⁴ Terane Heşimova, “Türk Halklarının Kaynaşmasında Türkiye Cumhuriyeti'nin Kültürel Stratejik Mevkisi: Sonuçlar ve Perspektifler”, *Türk Cumhuriyetlerinde Bağımsızlık ve Devlet İnşa Süreci*, ed. Mehmet Akif Kireşçi, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2018, s. 357.

Bu çalışmada, 1991 yılında bağımsızlıklarına kavuşan Türk devletleriyle Türkiye arasında gerçekleştirilen çalışmalar, kültürel iletişim, kültürel entegrasyon yönüyle ele alınarak incelenmiştir. Ayrıca 2012 yılında başlayıp günümüzde de devam eden Türk dünyası kültür başkenti uygulaması, bu uygulama kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar, ortak projeler somut olmayan kültürel miras, dil, edebiyat, sanat ve kültürel yansımaları ve sonuçlarıyla değerlendirilmiştir.

1. Türk Dünyası ve Türkiye Kültürel İş birliği, Kültür Diplomasisi ve Somut Olmayan Kültürel Miras Çalışmaları

Türk dünyası kavramı, aynı zamanda nüfus, toprak alanı, beşerî ve ekonomik yönleriyle geniş bir coğrafyanın da adıdır. “Adriyatik’ten Çin Seddi’ne uzanan” sözüyle ifade edilen ortak kültürel miras, tarih, dil ve kültürü paylaşmakta olan Türk devletleri ve topluluklarını içinde bulunduran Türk dünyası aynı zamanda Türk kültürünün yaşadığı bir coğrafi bir alandır. Bu alanda gelişen ve artan ikili ilişkilerde Türkiye’nin son yıllarda uyguladığı, ortaya koyduğu kamu diplomasisi ve kültür diplomasisi temel etkenlerden biri durumundadır.

Son yıllarda kamuoyunda ve uluslararası çalışmalarda görülen yumuşak güçle bu gücü oluşturan kamu diplomasi ve bu diplomasinin uygulama zemini olan kültür diplomasisi, kültür alanı üzerinden tesis edilip uygulanmaktadır. Dünyada pek çok ülkede kamu diplomasisi içinde kültürel diplomasinin kullanımı, Türkiye’ye göre daha eskidir. Türkiye, kamu diplomasisi ve bunun içerisinde çeşitli kuruluşlarının yerini ve önemini geç fark etmiştir. Türkiye geçtiğimiz son yirmi yıl içerisinde çalışmalarını hızlandırmıştır. Neticede de olumlu sonuçları görmeye başlamıştır.⁵ Türk dış politikası söylemleriyle uygulamalarında görülen Türk diplomasisinin yükselen değeri, görünmeyen gücü olan kültür diplomasisi kültür ve medeniyet kavramlarından hareketle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye’nin yürüttüğü kültürel diplomasi, Türkiye’nin bölgesel ve aynı zaman da küresel ölçekte hissedilmesini sağlamıştır. Türkiye’yle Türk milletinin gönül coğrafyası arasında güçlü aidiyet bağları gerçekleşmiştir.⁶

Türk dünyasında gerçekleştirilen ortak siyasî, ekonomik ve uluslararası çalışmaların yanında kültür, sanat, dil ve edebiyat alanlarında görülen etkinlikler, Türk dünyasının tamamında ortak bir sanat anlayışının mümkün görüldüğünü de ortaya koymaktadır.⁷ Türk dünyasını üzerine değerlendirmeler yapmak için idari başkentleri anlamak gerekmektedir. Bu kapsamda son yıllarda Türk dünyası başkentleri üzerine yazılmış çeşitli eserlerin de arttığı müşahade edilmektedir. Bu çalışmalarla Türk devletlerinin başkentleri tarihi, kültürel ve idari yönleriyle ele alınmaktadır. Bunun sonucunda Türk dünyasında yaşanan ekonomik, siyasî ve sosyal dönüşümün başkentler üzerinden mekânsal analizleri de yapılmış olmaktadır.⁸ Türkiye’nin diğer bağımsız Türk devletleri ve topluluklarıyla ortak çalışmaları, Türk devletlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları sonrasında uluslararası arenayla Türk dış politikasında yeni açılımları da beraberinde getirmiştir. Özellikle Türk dış politikasında yer alan kamu diplomasisi ve yumuşak güç gibi kavramlar yanında *ulusal*, *uluslararası* ve *bölgesel* özelliklere sahip kurum ve kuruluşlar dikkat çeken çalışmalarıyla Türk Cumhuriyetleriyle Türkiye arasındaki kurumsal organizasyonlar ikili ilişkilere ayrı bir yön vermiştir. *Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)*, *Yunus Emre Vakfı*, *Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı*, *Türkiye Maarif Vakfı*, *Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Keneşi)*, *Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)*, *Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA)*, *Türk İş Konseyi ve Avrasya İslam Şurası* gibi örgütler, bölgesel organizasyonlardır. Bunların yanında Türkiye ve bağımsız Türk devletlerinin üye oldukları *Birleşmiş Milletler*, *Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)*, *Dünya Bankası*, *İslam İşbirliği Teşkilatı* gibi kuruluşlar ise bölgesel organizasyonlardır.⁹ Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri arasında sağlıklı bir entegrasyonun sağlanmasında kuruluş amaçları ve faaliyet alanları yönüyle bu kurumların büyük önemi vardır. Bu kuruluşların dışında *Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)* ve *Uluslararası Türk Akademisi (TWESCO)* Türk dünyası için önemli organizasyonlardır.¹⁰ Kültür diplomasinin önemli birer enstrümanı olan bu kurum ve kuruluşlar siyasal ve ekonomik gelişmelerin yanı sıra kültürel etkileşimin sağlanmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Bu kurum ve kuruluşların gerçekleştirdiği çalışmalarla, Türk dünyasının kültür ufku yeni gelişmeler olmaktadır.

⁵ Ahmet Nafiz Ünalı, “Yumuşak Gücün Tesis Edilmesinde Kültürel Diplomasi’nin Önemi ve Bir Uygulayıcı Olarak Yunus Emre Enstitüsü”, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 91, 2019, s. 146.

⁶ Fırat Purtaş, “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 13 (7), 2013, s. 2.

⁷ Abdullah Gündoğdu, “Türk Dünyasında Ortak Sanat Anlayışı Mümkün mü?”, *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 2019, s. 12.

⁸ A. Çolpan Kavuncu, “Türk Dünyası Başkentleri Giriş”, *Türk Dünyası Başkentleri (Ankara, Almatı, Astana, Aşkabat, Bakü, Bişkek, Duşanbe, Lefkoşa, Taşkent)*, ed. Murat Yılmaz, A. Çolpan Kavuncu, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2018, s. 1-2.

⁹ Fırat Yıldız, “27. Yılında Türkiye’nin Türk Cumhuriyetleri İle İlişkileri: Kurumların Rolü”, *Bağımsızlıklarının Yirmi Yedinci Yılında Türk Cumhuriyetleri*, ed. Ayşe Çolpan, vd., Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2018, s. 23-34.

¹⁰ Vusal Hasanzadeh, *Türk Dünyası Entegrasyonu Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye-Türk Cumhuriyetleri İlişkilerinin Entegrasyon Teorileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2024, s.172-204.

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜREL ENTEGRASYONU ÇALIŞMALARI: TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ UYGULAMASI ÖRNEĞİ

1.1. Türkiye ve Türk Dünyası Arasındaki Kültürel İşbirliğine Katkı Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye'nin kurum ve kuruluşlarıyla son yıllarda uluslararası arenada yer alan ülkelerle kültürler arasında yakınlaşmayı ve bütünleşmeyi sağlamada etkili bir faktör olan kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanması önemli sonuçlar getirmiştir. Bu anlamda Türk dış politikasında dikkat çekici gelişmelerin kendini göstermesi, kültürel diplomasinin, özellikle Türk dünyasıyla olan olumlu ikili ilişkilerin, kültürel iletişimin iyi noktalarda olmasına büyük katkılar sağlaması, bu alanda ortaya konulan politikaların doğru ve kalıcı olmasıyla orantılıdır. Burada Türkiye'yle Türk devletleri ve Türk topluluklarının Türk dünyasına yönelik kültürel iletişim başta olmak üzere çeşitli alanlarda önemli çalışmaları gerçekleştiren kurumlarla kuruluşların listesi yukarıda zikredilmiştir. Bunlar arasında Türk dünyasının kültürel entegrasyonunu gerçekleştirmede dikkat çekici çalışmalara imza atan *Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY)*, *Uluslararası Türk Akademisi (TWESCO)*, *Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)*, *Yunus Emre Vakfı*, *Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı*, *Türkiye Maarif Vakfı*, *Türk Kültür ve Mirası Vakfı*, özellikle dil, kültürel değerler, kültürel miras, sanat ve bilim alanlarda çalışmalarına devam etmektedir. *Türk dünyasının UNESCO'su* olarak da bilinen *Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı (TÜRKSOY)*, 12.07.1993 tarihinde Kazakistan'ın Almatı şehrinde Azerbaycan, Kırgızistan, Türkiye, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ın kültür bakanlarının katılımıyla tesis edilmiştir.¹¹ Teşkilata üye olan bağımsız Türk devletlerinin yanında Rusya Federasyonu'na bağlı özerk bölgelerin de faaliyetlerde yer alması, TÜRKSOY'un çalışmalarıyla Türk Cumhuriyetleriyle Türk Dünyası arasında kültür ve sanat köprüsü olarak anılmasını sağlamıştır. Her üye devlet teşkilatta kültür bakanı düzeyinde temsil edilmektedir. Ortak kültür, somut, somut olmayan kültürel miras, dil ve sanat alanında düzenlenen etkinlikler, kutlamalar, hem Türk dünyasının ortak bağlarını hem de üye ülkeler arasındaki ilişkileri güçlendirmektedir.¹² Türk kamu diplomasisi içinde Türk Dünyasına hizmet etmek amacıyla 1992 yılında "Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği" adıyla kurulan sonradan *Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)*, adını alan kurum, 60 ülkede faaliyetlerini yürütmektedir.¹³ Bu kuruluşların yanında özellikle eğitim, kültür, dil (Türkçe) ve Türk kültürünü tanıtmak amacıyla kurulan *Yunus Emre Enstitüsü* ve *Türkiye Maarif Vakfı* ve *Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı*, son yıllarda göz kamaştırıcı faaliyetleriyle hem Türkiye'yi hem Türk dünyasını da temsil etmektedir.¹⁴ Bu kuruluşlar, Türk dünyası kültür birliği için önemli katkıları sağlamanın yanında, kültürel alandaki ilişkilerin siyasi ve ekonomik ilişkilerin de gelişmesi sağlayacaktır.¹⁵

Türk dünyasının çeşitli alanlarda ortaya konulan entegrasyon çalışmalarından biri de Türk Devletleri Teşkilatı'nın ilan ettiği '*Türk Dünyası 2040 Vizyonu Belgesi*'dir. Bu belge, başta Türk dünyası kültür politikaları olmak üzere kültürel güvenlik çalışmalarına ve folklor araştırmalarına alan açmaktadır. Türklerin dünya kültür mirasına tarihsel olarak sundukları değerler sistemi ve medeniyetin üretildiği alan olan Türk dünyası coğrafyası, sahip olduğu özellikler sebebiyle dünyanın stratejik ve jeopolitik öneme sahip alanlarından biri olmaktadır.¹⁶

Yukarıda zikredilen kurumların varlığı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'yle diğer Türk devletlerinin kültür, dil, edebiyat ve sanat alanlardaki ortak kimliğin oluşturulması yanında uluslararası, ekonomik, teknolojik olmak üzere farklı alanlarda müşterek çalışmaların gerçekleşmesine olumlu katkı sağlayacaktır.

1.2. Türkiye ve Türk Dünyası Arasındaki Kültürel İş birliğine Katkı Sağlaması Yönüyle Somut Olmayan Kültürel Miras Alanındaki Çalışmalar

Türk dünyası, sahip olduğu maddi değerlerin yanında tarihi, kültürü ve sosyal yapısıyla tarih boyunca her zaman dikkatleri üzerine çekmiştir. Türkiye'yle diğer Türk devletleri sahip oldukları millî kimlik ve kültürel birikimin geleceğe taşınmasında ortak bir anlayışı ortaya koymak zorundadır. Bu anlayışın gerçekleşmesine yardımcı olacak tecrübe ise sahip olunan kültür ve medeniyetin kodlarında mevcuttur. Ayrıca, Türk dünyasının konumu bunun için uygundur.¹⁷ Tarih boyunca Türklerin yaşadığı coğrafya, büyük medeniyetlerin bulunduğu stratejik bir önemi haizdir. Türkler, bu anlamda Batı'yı ve Doğu'yu içine alan geniş bir coğrafyada çekim merkezi olmuştur. Türk dünyasının ana yurdu Türkistan'dır. Türklerin ana yurdu Türkistan yerine uzun yıllar "Orta Asya" ifadesi kullanılmıştır. Tarihsel sürecin de bir gereği olarak son yıllarda Orta Asya yerine Türkistan terimi, artık yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Türkistan, bir coğrafya karşılığında kullanılmasının yanında, aynı zamanda Türk kültür ve medeniyetinin tüm değerlerinin ve inanç sisteminin de kaynağıdır. Türkistan coğrafyası,

¹¹ Düsen Kaseinov, "Türk Dünyasının Kültür Çatısı Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı TÜRKSOY", *Türksav Türk Dünyası 25 Yılı*, haz. Mehmet Seyfettin Erol, vd., Akçağ Yayınları, Ankara 2016, s. 267.

¹² Hasanazadeh, *age*, s. 200-203.

¹³ Yaldız, *age*, s. 23-25.

¹⁴ Yaldız, *age*, s. 26-28.

¹⁵ Aslı Çandarlı Şahin, "Türk Dünyası İle Kültürel İlişkiler Bağlamında Yapılandırılan Kurum ve Kuruluşlar", *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12 (26), 2017, s.96.

¹⁶ Cevdet Avcı, "Folklor ve Kültürel Güvenlik (II): Türk Devletleri Teşkilatı 2040 Vizyon Belgesi'nin Sunduğu İmkânlar", *Folklor Akademik Dergisi*, 7 (3), 2024, s. 1272-1273.

¹⁷ Osman Horata, Türk Dünyası'nın Kültürel Ufukları: Tarihsel Bağlam İçinde Genel Bir Değerlendirme, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 82, 2017, s. 127.

kendi içinde şekillenen tabiat anlayışı, değerler sistemi, insan ve mekân ilişkisi, akide yapısıyla dikkati çekmektedir. Bu değerler, aynı zamanda insanlık kültürüne de katkılar sağlamaktadır.¹⁸

Son yıllarda kültürel diplomasi kavramı, halk bilimi çalışmalarında da görülmektedir. Zira son yıllarda adı geçen alandaki çalışmalarının devletlerarası ikili ilişkilerinin bir parçası olan kültürel ilişkilerde önem kazanmıştır. Ayrıca kültürel diplomasının çalışma alanlarıyla örtüşmektedir.¹⁹ Mesela somut olmayan kültürel miras, Türk dünyasının ortak unsurlarındandır. Tanınırlığı ise ortak kimliği oluşturmaktadır. Türkiye’ye üniversite eğitimi için Türk dünyasının çeşitli yerlerinden gelen öğrencilerin somut olmayan kültürel miras ve bu mirasın UNESCO’ya kaydedilen unsurları hakkında sahip oldukları bilginin artırılmasıyla ilgili bir araştırma yapılmıştır. Çıkan sonuçta, bu değerlerle ilgili farkındalığın artırılması ve uygulama alanının genişletilmesi yer almaktadır. Nitekim uygulama ortamı bulamayan kültürel değerler ise zamanla kaybolup gidecektir.²⁰ Türk dünyasının ortak somut olmayan kültürel mirasına yönelik çalışmaların müşterek tarih, kültür ve sanat değerlerinin ortaya çıkarılmasında büyük katkısı olacaktır. Dolayısıyla Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasının envanterinin yer aldığı çalışmalar, ayrıca kıymete değerdir.²¹ Türk devletleri ve topluluklarının kendi aralarında gerçekleştirdiği organizasyonlar ve bu organizasyonlar sonrasında ortaya çıkan kültürel temaslarla geliştirilen stratejiler Türk dünyasının kültürel etkileşiminde, sosyal hareketliliğin önemini göstermektedir.²²

Görülüyor ki konunun öğretilmesi, tanıtılması ve uygulamalı bir biçimde yaşatılması, ortak algılar yönüyle önem arz etmektedir. *TÜRKSOY* somut olmayan kültürel miras alanında da faaliyetler gerçekleştirmektedir. 2010 yılından beri her yıl düzenlenen *TÜRKSOY* üyesi ülkelerin düzenlediği *UNESCO Milli komisyonları toplantılarıyla* bölgesel seminerler, somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi ve bilimsel bir bakışla ele alınması için önemlidir.²³ Yine *TÜRKSOY*’un Türk dünyası halk edebiyatı alanında Türk destanlarıyla ilgili çalışmaları, Türk destan geleneğinde yer alan ortak destan motiflerinin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır.²⁴ Kültürel miras alanındaki bu çalışmalar, Türk dünyasının kardeşliğine ve kültürel etkileşimine yönelik çalışmalara da zemin hazırlamaktadır.

2. Türk Dünyası Kültür Başkentleri Uygulaması Programı

Dünyada pek çok şehir, sahip olduğu kültürel miras ve kültürel kimliğiyle öne çıkar. Bu nedenle şehirler, kültür uygulamalarının bir parçasıdır. Şehir ve kültür arasındaki ilişki, şehrin sahip olduğu tarihî ve kültürüyle kimliğini de oluşturur. Dünyada kurulduğu andan günümüze kadar pek çok şehir, yerel özellik gösteren somut ve somut olmayan kültürel mirasının, geleneklerinin yaşatılması ve dünyaya tanıtılmasıyla evrensel bir hüviyet kazanır. Türkiye’nin de içinde bulunduğu Türk dünyası, köklü geçmişi ve eşsiz kültürel mirasıyla geniş bir coğrafyaya yayılmış durumdadır. Türk dünyası, içinde bulundurduğu devlet ve topluluklarla, onların sahip olduğu tarihî ve kültürel zenginliğiyle gerçekleştirdiği çalışmalarla ortak kültürel iş birlikleri ve entegrasyon çalışmalarını, bu zengin kültürel mirası da dikkate alarak gerçekleştirmektedir.

1993 tarihinde *Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı*’nın kurulmasıyla Türk dünyasında kültürel miras, tarih ve sanat gibi ortak kültürü de ifade eden pek çok alanda yeni bir bakış açısı da başlamıştır. *TÜRKSOY*, Türk dünyasının dil, edebiyat, tarih, gelenek-görenek ve sanat alanlarda gerçekleştirdiği çalışmalarıyla kültürel iş birliğinin ortak bir platformu hâline gelmiştir. Geleneksel Nevruz kutlamaları, Türk dünyası sanatsal etkinlikleri kapsamında bir araya getirilen sanatçılar, ressamalar, opera sanatçıları, fotoğrafçılar, medya mensupları, edebiyatçılar ve şairler, opera günleri, hikâye yarışmaları, bilimsel toplantılar, hayata geçirilen kültürel projeler, anma yılı ilanı ve etkinlikleri bazı faaliyetler olarak sayılabilir. Bunun yanında, *TÜRKSOY* gençlik koroları ve orkestraları, basın ödülleri, uluslararası iş birlikleri ve sivil toplum etkinlikleri olmak üzere pek çok faaliyet *TÜRKSOY*’un başlıca çalışmaları arasındadır.²⁵ *TÜRKSOY*’un Türk dünyası kültür ve sanat hayatına kazandırdığı önemli çalışmalardan birisi de *Türk Dünyası Kültür Başkentleri* uygulamasıdır. 2012 yılı itibarıyla başlatılan söz konusu uygulama, kesintisiz olarak günümüze kadar devam ettirilmiştir. Uygulamanın geçmişini ilki, 1992 yılında gerçekleştirilen günümüze kadar da değişik periyotlarla sürdürülen, *Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvelerine* kadar götürmek mümkündür. Türk dünyası kültür başkenti uygulamasının başlangıcı, 2010 yılında

¹⁸ Ruhi Ersoy, *Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Kültürü ve Medeniyeti Üzerine Düşünceler Dün/Bugün/Yarın*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2023, s. 41.

¹⁹ Ahmet Emin Şahiner, “Kültürel Diplomasi ve Türk Halk Bilimi”, *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 12 (39), 2024, s.75.

²⁰ Çetin Akkuş, “Türk Dünyası Öğrencilerinin Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerine İlişkin Bilgi ve Deneyim Düzeylerinin Karşılaştırılması”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10 (12), 2020, s. 621

²¹ *Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanter Çalışması*, ed. Murat Yılmaz, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayını, Ankara 2015.

²² Hayati Beşirli, “Türk Dünyasının Kültürel Etkileşiminde Sosyal Hareketliliğin Önemi”, *Akademik Bakış Dergisi*, 56, 2016, s. 53.

²³ Dilek Türkyılmaz, “Somut Olmayan Kültürel Miras Çalışmaları Bağlamında TÜRKSOY Bölgesel Seminerlerine İlişkin Bir Değerlendirme”, *Milli Folklor Dergisi*, 25 (100), 2013, s. 48-49.

²⁴ İbrahim Gümüş, “TÜRKSOY ve Türk Dünyası Halk Edebiyatı”, *III. Uluslararası Tesam Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı*, İstanbul, 2018. s. 233.

²⁵ Düsen Kasinov, “Türk Dünyasının Kültür Çatısı Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı-TÜRKSOY”, *Türksoy Türk Dünyası 25 Yılı, Tahliller, Değerlendirmeler, Öngörüler, Özeleştiriler*, haz. Mehmet Seyfettin Erol, vd. Akçağ Yayınları, Ankara 2016, s. 268-273.

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜREL ENTEGRASYONU ÇALIŞMALARI: TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ UYGULAMASI ÖRNEĞİ

İstanbul’da düzenlenen ‘‘Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları 10. Zirve Toplantısı’’na kadar gitmektedir. *TÜRKSOY* tarafından önerilen ve oy birliğiyle kabul edilen ‘‘Türk Dünyası Kültür Başkenti’’ uygulamasının amaçlarına bakıldığında ana hedefler yönüyle dikkat çektiği görülmektedir. Amaçlar şu şekilde özetlenmiştir:

‘‘Türk dili konuşan halklar ve ülkeler arasında dostane ilişkiler kurarak, ortak Türk kültürünü, dilini, tarihini, sanatını, gelenek ve göreneklerini araştırarak ortaya çıkarmak, geliştirmek, korumak, gelecek kuşaklara aktarmak ve kalıcı kılmak. Bilimsel, kültürel, sanatsal araştırma, inceleme ve etkinlikler yaparak, kültürel birliği ve dayanışmayı sağlamaya çalışırken dünya barışına, uygarlığına, bilime ve sanata katkıda bulunmak. Türk kültürünün sevgi, hoşgörü ve akılcılık ilkelerine dayandığının bilinci içinde, Türk kültürünün uluslararası düzeyde benimsenmesine, yaygınlaştırılmasına çalışmak, bu yolda uygarlığa, dünya barışına ve insan haklarına hizmet etmek. Türk dünyası halklarının ortak geçmişini, tarihini, dil ve edebiyatını, kültür ve sanatını bir bütün halinde ele alan bilimsel araştırmaları güçlendirmek. Ulusal tarihi, ana dili, edebiyatı, kültür ve sanatı, gelenek ve görenekleri gelecek kuşaklara aktarmak için ortam hazırlamak.’’²⁶

TÜRKSOY tarafından 2012 yılından itibaren her yıl Türk dünyasının farklı bir şehrinin *Türk dünyası kültür başkenti* ilan edilmesi projesinin, başlangıcından bugüne devam etmesi ve başarılı olmasındaki en önemli etken, bu uygulamanın devlet başkanları tarafından karara bağlanarak resmî bir nitelik kazanmasıdır. Böylece, bu etkinliklerde bakanlıklar, valilikler, belediye başkanlıkları, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler aktif rol oynamışlardır.²⁷ Bu uygulamanın Türk dünyasının geçmişi ve geleceğiyle kültürel birlikteliği açısından köklü bir geçmiş ve eşsiz kültürel mirasın yaşatılması, geleceğe aktarılması yönleriyle önem taşımaktadır.²⁸ ‘‘*Türk dünyası kültür başkentleri uygulamasıyla* Türk kültür başkenti unvanının, Türk dünyasının kültürel entegrasyonunu sağlamada ve ilan olunan şehirlerin tanınmasında neler sağlamıştır?’’ sorusuna verilecek cevaplar, konuyu Türk dünyası yönüyle önemli kılmaktadır. Bu bağlamda, Türk dünyasının kültürel mirasını, kültür başkenti olarak ilan edilen kentlerin kültürünü, kültürel mirasını, geleneklerini ve sanatını tanıtmanın önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca, farklı şehirlerde kültür ve sanat etkileşimini de güçlendirecek olan uygulamanın başlamasıyla Türk dünyasının seçilen ilk kültür başkenti, Kazakistan’ın Astana şehri olmuştur. Sonrasında, yıllara göre Türkiye’den Eskişehir (2013), Tataristan’dan Kazan (2014), Türkmenistan’dan Merv (2015), Azerbaycan’dan Şeki (2016), Kazakistan’dan Türkistan (2017), Türkiye’den Kastamonu (2018), Kırgızistan’dan Oş (2019), Özbekistan’dan Hiva (2020), Türkiye’den Bursa (2022), Azerbaycan’dan Şuşa (2023), Türkmenistan’dan Anev (2024), Kazakistan’dan Aktau (2025) Türk dünyası kültür başkentleri olarak seçilmişlerdir.²⁹ Böyle bir düşüncenin ortaya çıkmasında, Türk Dünyası Kültür Başkentleri düşüncesinin hayata geçirilmesinde dünyanın çeşitli ülkelerinde görülen uygulamalar öncülük etmiştir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde görülen Avrupa kültür başkenti, Amerikan kültür başkenti, İslam ülkeleri kültür başkenti, Doğu Asya kültür başkenti gibi uygulamalar öncülük etmiştir.³⁰ *Türk dünyası kültür başkentleri uygulamasının* şimdiye kadar gerçekleşen programlarının başarılı olması ve ortaya çıkan olumlu sonuçlara dayanarak gelecekteki süreçte de devam edeceğini söylemek mümkündür.

3. Türk Dünyası Kültür Başkentleri Programının Kültür, Tarih, Edebiyat ve Sanat Yönleriyle Yansımaları

Kültür Başkentleri uygulamasının gerçekleştiği kentlerde, ortak kültürün var olduğu şehirlerdeki kültürel kimliği tanıtmak ve güçlendirmek amaçları bulunmaktadır. Bu kapsamda, kültür başkenti seçilen şehirlerde gerçekleştirilen aktiviteler, festivaller, kültürel sanatsal etkinlikler, bilimsel toplantılar, konferanslar, sergiler, sportif faaliyetler gibi pek çok etkinlik ve organizasyon kültür endüstrisiyle kültürel organizasyonların birlikte ele alındığını göstermektedir. Burada kültür başkenti olarak seçilen diğer bir şehirde uygulanan aktivitelerin amaçlanan ortak kültürün güçlendirmesine ne düzeyde katkı sağladığı ve kültür başkenti seçilen şehrin seçilmesinden sonra bu sürecin o şehre ne kattığı üzerinde düşünülmelidir.³¹ Kültür başkentlerinin bu anlamda Türk dünyasının ortak kültürel kimliğinin kazanılmasında ve seçilen şehirlerin kültür, sanat ve ekonomik alanlarında ortaya çıkan olumlu gelişmeler Türk dünyası kültür başkentlerinin kazandığı faydalardır.

Türkiye’de *Türk dünyası kültür başkentleri uygulamasının* bir neticesi olarak 2013’te Eskişehir, 2018’de Kastamonu ve 2022’de Bursa, kültür başkenti seçilen şehirlerdir. Adı geçen şehirlerin kültür başkenti olmasıyla hem şehirlerin kültürel mirasının tanıtılmasına hem de yerleşim yeri ve kent kültürü yönüyle öne çıkmasına etki etmiştir. Aşağıda bunlara dair misaller verilecektir.

²⁶ Erkam Temir, ‘‘Türk Dünyası Kültür Başkentleri ve İletişim Stratejileri’’, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 51.

²⁷ Fırat Purtaş, ‘‘TÜRKSOY ve Türk Dünyası Kültür Başkentleri’’, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 1-4.

²⁸ Purtaş, *agm*, s.1-2.

²⁹ TÜRKSOY, <https://www.turksoy.org/kultur-baskentleri> Erişim Tarihi. 23.03.2025.

³⁰ Ayşe Çolpan Yıldız, ‘‘Kültür Başkenti Uygulamaları Kavramsal ve Kuramsal Aka Plan’’, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 31-34.

³¹ Yıldız, *agm*, s.26-27.

Eskişehir, kültür başkentliği uygulamasında ilk kez seçilen şehir unvanıyla yapılan çalışma ve etkinliklerle başarılı bir uygulama gerçekleştirmiştir. ‘Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı’ öncesinde yapılan hazırlıklar sonrasında ise başarılı organizasyon bağlamında gösterdiği koordinasyonla Türk dünyası somut olmayan kültürel mirasının tanıtılması ve taşınmasında önemli bir rol üstlenmiştir.³² Kültür başkenti uygulamasının kültürel miras tanıtımı yanında uygulamanın gerçekleştirildiği şehrin turizm ve destinasyon imajı yönüyle de olumlu çıktıları ortaya çıkmıştır. Kültür başkenti uygulaması sebebiyle Eskişehir’i ziyaret eden yabancı turistlere uygulanan bir ankette kültürel değerleri görmek ve yeni kültürleri keşfetmek gayesiyle seyahat ettikleri görülmüştür. Ankette, kültür başkenti uygulamasının tanıtım, organizasyon ve gerçekleştirilen etkinliklerle kültürel değerlerin destinasyon imajına olan etkisine dikkat çekilmektedir.³³ Eskişehir 2013 Türk dünyası kültür başkenti projeleri yerel halkın sosyal gelişimine yönelik projelerin de belirlenmesine bir zemin hazırlamıştır. Bu doğrultuda, Eskişehir’de gerçekleştirilen 286 proje, yerel halkın sosyal gelişimine etki etmiştir. Projeler, sadece şehir merkezini değil, merkez dışındaki mahalle ve ilçeleri de kapsayan etkinlikler, yerel halkın sosyal gelişimi konusunda önemli adımların atılmasını sağlamıştır. Böylece Eskişehir’in kültür başkenti oluşunun, yerel halk için sosyal anlamda da kazanımlar içererek bu alandaki boşluğun doldurulması yönünde gelişmelerin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir.³⁴ Eskişehir kültür başkenti uygulamasında görülen bu olumlu sonuçlar yanında bazı olumsuz sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Bütçenin çok iyi yönetilememesi, projelerde yeterince seçici olunamaması, faaliyet çokluğundan kaynaklanan organizasyon kusurları, Türk dünyası öğrencilerine yeterli çalışmanın yapılamaması, deneyim eksikliği sebebiyle ortaya çıkan olumsuz sonuçlar arasında yer almaktadır.³⁵

Kültür başkentleri uygulamasında ortaya konulan aktivitelerin o şehirde yaşayan halk tarafından bilinmesi ve haberdar olup olmamasıyla ilgili Kastamonu halkının düşünceleri ve bakışını değerlendiren bir araştırmada kültür başkenti kavramının olumlu olarak karşılandığı ortaya konulmuştur.³⁶ 2022 Türk dünyası kültür başkenti seçilen Bursa, bu kapsamda çeşitli faaliyetlere sahne olmuştur. Bu çalışmalardan biri de Bursa’nın akademik, tarihi ve kültürel yönleriyle ele alındığı ‘Türk Dünyası Başkenti Tarih ve Şehir Sempozyumu’dur. Bu gibi sempozyumlar bir şehrin tarihi, kültürü ve geleneksel değerlerinin tanınması, tanıtılması ve aktarılmasına katkı sağlamaktadır.³⁷ Eskişehir kültür başkenti etkinlikleri çerçevesinde ise ‘Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi Gönül Sultanları Buluşması’ başlıklı sempozyum programı yurt içinden ve yurt dışından, alanında uzman pek çok bilim insanı, akademisyen ve çok sayıda davetlinin katılımı ile 26-28 Mayıs 2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir.³⁸

Türk dünyası kültür başkentleri uygulamasının ilk başkenti, Astana’dır. Kazakistan açısından bu geleneğe ilk ev sahipliği yapmak, ayrı bir öneme sahiptir. Uygulamanın Astana açısından kent kimliği ve kurumsal yapıya, ekonomiye ve turizme, Türk dünyasına yönelik etkisi gibi sonuçları vardır. Astana’nın kültür başkenti unvanı alması, Kazakistan’ın ulusal kimliğini inşasında olumlu katkı sağlamıştır. Kültür başkenti uygulamaları ve etkinlikleriyle turist sayısındaki artış, turizm gelirlerindeki yükselme gibi noktalar da Kazakistan için olumlu gelişmelerdir.³⁹ 2014 yılı kültür başkenti olan Kazan, Rusya Federasyonu içinde yer alan Tataristan’ın başkentidir. Tataristan, Türk dünyasıyla ortak kültürel dokuyu koruma, ticari, ekonomik ve sosyal temasları sürdürme, kültürel yapıların doğal gelişim süreçlerini destekleme, Tataristan’ı sosyokültürel ve ekonomik olarak uluslararası arenada tanıtma gibi öncelikli hedefleri gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu hedefler sonrasında Tataristan halkının, ortak değerler konusunda farkındalığının arttığı ve öz-bilinç seviyelerinde bir artışın olduğu gözlemlenmiştir.⁴⁰ 2015 yılı kültür başkenti olmak Türkmenistan’ın Merv şehrine kültürel tanıtım, seyahat ve kültür turizmi alanlarında birtakım kazanımlar sağlamıştır. Ayrıca kültür başkenti unvanının alınmasıyla yıl boyunca gerçekleştirilen etkinliklerin, Merv’in ekonomik hayatına canlılık katması yanında, kültürel değerlerin yaşatılması ve şehrin Türk dünyasına tanınırlığının artması da dikkate değerdir.⁴¹ 2016 yılının Türk dünyası kültür başkenti uygulaması, Azerbaycan’ın Şeki şehrinde gerçekleştirilmiştir. Şeki, eşsiz tarihiyle, kültürel mirasıyla, el sanatlarıyla, gelenek

³² Yusuf Gocuk, ‘‘Somut Olmayan Kültürel Mirasın Taşınmasında Türk Dünyası Vakfı Örneği (Eskişehir)’’, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (22), 2022, s. 435.

³³ Özlem Köroğlu, F. Özlem Güzel, ‘‘Kültürel Değerlerin Destinasyon İmajına Etkisi: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentine Yönelik Bir Araştırma’’, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 2013, s. 202-203.

³⁴ Melahat Yıldırım Saçılık, Samet Çevik, ‘‘Kültür Birleştirir: ‘‘Sosyal Gelişme’’ Açısından Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Projeleri’’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (34), 2014, s. 648-649.

³⁵ Mehmet Topal, ‘‘2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti: Eskişehir’’, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 150.

³⁶ Oğuz Çam, Muharrem Avcı, ‘‘Kastamonu İlinin 2018 Türk Dünyası Kültür Başkenti Olması ve Etkilerine İlişkin Halkın Bakış Açısı’’, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (2), 2021, s. 1261.

³⁷ 2022 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti Tarih ve Şehir Sempozyumu (24-25 Mart 2022) Bildirileri Kitabı, ed. Metin Eriş, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı, Bursa 2022.

³⁸ Aygül Düzenli, ‘‘Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 14 (1), 2014, s. 311.

³⁹ Ainur Nogayeva, ‘‘2012 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Astana’’, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 97-100.

⁴⁰ Güzel Sadykova, ‘‘2014 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Kazan’’, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 175-176.

⁴¹ Soner Sağlam, Berdi Sarıyev, ‘‘2015 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Merv’’, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 231-232.

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜREL ENTEGRASYONU ÇALIŞMALARI: TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ UYGULAMASI ÖRNEĞİ

ve görenekleriyle, misafirperverliğiyle kültür başkenti olmayı başarmıştır. Şeki’de de diğer kültür başkentlerinde olduğu gibi görkemli açılış ve kapanış törenleri, çeşitli sergiler ve sanatsal faaliyetler, sempozyumlar, kültür ve sanat insanları buluşmaları, müzik ve tiyatro festivalleri etkinlikleri Türk dünyasını bir araya getirmiştir. Şeki halkı, Türk dünyası kültür başkenti olmanın bilincini de hissederek dünyaya ve Türk dünyasına farklı pencerelerden bakma fırsatını da yakalamıştır.⁴²

Türk dünyasının manevi başkenti olarak kabul edilen, tarihi İpek yolu güzergâhında yer alan, Türk dünyasının manevi şahsiyetlerinin öncülerinden olan Hoca Ahmet Yesevî’nin şehri Türkistan, bölgenin ve Türk dünyasının önemli bir kentidir. 2017 yılı Türk dünyası kültür başkenti olmasından dolayı Türkistan’da önemli toplantı ve etkinlikler gerçekleştirilmiştir. “Türk Dünyası 3. Gazeteciler Şurası”, Türk Dünyası tarihçiler Forumu”, “Türk Dünyası “Altın Saka” Animasyon Film Festivali”, “VIII. Türk Dünyası Edebiyat Dergileri Kongresi”, “TÜRKSOY Uluslararası Kukla Tiyatro Festivali”, “Türk Dünyası Enformasyon Alanı Uluslararası Medya Forumu”, “Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi: Türkistan Forumu III”, “Türkistan ve Türkoloji Sempozyumu”, ve “TÜRKSOY Daimi Konseyi 35. Dönem Toplantısı” bu kapsamda sayılabilir.⁴³ 2019 yılı Türk dünyası kültür başkenti seçilen Kırgızistan’ın Oş şehrinde kültürel, ekonomik, akademik, sportif başlıklar altında onlarca kültürel ve sanatsal alanlarda etkinlik gerçekleştirilmiştir.⁴⁴ Azerbaycan’ın en önemli kültür merkezlerinden birisi olan Şuşa, 2023 Türk dünyası kültür başkenti uygulamasına ev sahipliği yapmıştır. Bu uygulama kapsamında gerçekleştirilen ve Türk dünyasının kendi içinde yakınlaşmasını sağlayan etkinliklerin yanında kapanış programında katılımcı üye ülke temsilcilerinin ortak kararıyla *Türk Dünyası Kültür Başkentleri Birliği*’nin (*TÜRKBİR*) kurulması, Türk dünyası kültür başkentleri uygulamasının gelecek perspektifi yönüyle kalıcı olacağına en önemli sonuçlarından biri olmuştur.⁴⁵ Türkiye’de ve diğer Türk devletlerinde gerçekleştirilen *Türk dünyası kültür başkenti uygulamalarının*, faaliyetleri ve sonuçları yönleriyle Türk dünyasının, ortak kültürel değerler etrafında bir araya gelmesine, kültürel iş birlikleri ve ortak çalışmaların gerçekleştirilmesine yeni ufuklar kazandırma gibi olumlu katkılar sağladığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Kültür, dil, edebiyat, sanat alanlarında yapılan çalışmalar, kültürler ve halklar arasında ortak çalışmaların ve bunun sonucunda ortak kültürel birlikteliklerin tesis edilmesinde önemli bir faktördür. Kültür ve sanat, insanlar ve toplumlar arasında iletişimin ve ikili ilişkilerin daha sağlam bir zemine oturmasını sağlayan kültür diplomasisinin yumuşak gücüdür. Dünyada farklı ülke ve topluluklar arası kültür ve sanat konularındaki iş birliklerinin bir yansıması da Türk dünyasında görülmektedir. 2012 yılında başlayan *Türk dünyası kültür başkentleri uygulaması*, kültürel mirasla kültürel değerlerin birleştirici ve ortak hedefler doğrultusunda bir araya gelmenin iyi bir örneği olarak Türk dünyasının kültürel entegrasyonu ile kültürel iletişiminin sağlanmasında önemli bir misyonu yerine getirmektedir.

Türk dünyası kültür başkentleri olarak seçilen Astana, Eskişehir, Kazan, Merv, Şeki, Türkistan, Kastamonu, Oş, Hiva, Bursa, Şuşa ve Anev, bu uygulamanın başarılı bir şekilde yürütüldüğü, kültürel mirasın her alanından örneklerin sunulduğu organizasyonlar olmuştur. Bu yıl da Kazakistan’ın Aktau şehri, Türk dünyası kültür başkenti olarak kabul edilmiş ve açılış töreni 5 Nisan 2025’te yapılmıştır. Daha önce uygulamaları başarılı bir şekilde gerçekleşen organizasyonlar, bundan sonra yapılacak kültür başkenti uygulamaları için bir model olacaktır. Böylece, bu uygulamalar hakkında yapılan ve yapılacak çalışmalarla bir yol haritası da ortaya çıkacaktır. Ortaya çıkış süreci, uygulamaları ve çıktıları ile Türk dünyası kültür başkentleri programı, Türk dünyasının kültürel entegrasyonunun sağlanması, Türkiye ve diğer Türk devletleriyle Türk toplulukları arasında kültür köprüsünün kurulmasında kültürel bir enstrüman olacaktır.

Kültür başkenti uygulamasıyla başta uygulamanın gerçekleştirildiği şehirler olmak üzere Türk dünyasında olumlu çıktılar görülmüştür. Kültür başkentlerinde ortaya koyulan açılış ve kapanış programları, konserler, tiyatro, sanat ve diğer güzel sanatlar alanındaki yapılanlar, somut ve somut olmayan kültürel miraslara ait sunumlar, edebiyat ve sanatçı buluşmaları, şehrin tarihiyle kültürüne yönelik düzenlenen sempozyum, bilimsel toplantılar, kitap fuarlarıyla şehir kimliği ve kültürü alanında dikkat çekici çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Böylece, Kültür başkentleri için turizm, eğitim, kültür, ekonomi gibi alanlarda ayrıca olumlu getirileri de olmuştur. Burada bahsedilen kazanımların en somutlarından biri de Türk Dünyası Kültür Başkentleri Birliği kısa adıyla TÜRKBİR’dir. Bu kuruluşun önümüzdeki süreçte gerçekleştireceği çalışmalarla kalıcı ve kurumsal bir hâl alacağını söylenebilir. İlerleyen dönemde, başkenti uygulamalarına dair daha ses getirici ve Türk dünyasında ilgi

⁴² Elşan İzzetgil, “2016 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Şeki”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 249.

⁴³ Kanat Ydyrys, “2017 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Türkistan”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 300-306.

⁴⁴ Zuhra Amerakulovna Altınışova, Raziya Abdiyeva, “2019 Türk Dünyası Kültür Başkenti: Oş”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, s. 411-419.

⁴⁵ TÜRKSOY, <https://www.turksoy.org/haberler/turk-dunyasi-kultur-baskentleri-birligi-susada-kuruldu> Erişim Tarihi. 23.03.2025.

duyulmasına yönelik bazı çalışmalar yapılabilir. Kültür başkentlerinde şimdiye kadar gerçekleştirilen etkinlikler dışında Türk dünyası yazar ve sanatçıları daha kurumsal bir çatı altında toplamak gerekmektedir. Böylece sanatçı ve edebiyatçılar birbirlerinden haberdar olmaları sebebiyle kültürel etkileşim artacaktır. Sonrasında ise, kültürel etkileşim daha kalıcı bir hale gelecektir. Yine kültür başkenti olan şehirlerde yer alan üniversiteler ve diğer Türk dünyası üniversiteler arasında daha sık periyotlarla bir araya gelinmesi önemlidir. Böylece akademisyenler, Türk dünyasının başta kültür, sanat alanları olmak üzere önemli konularında düşüncelerini ve projelerini hayata geçirme fırsatı yakalanmış olacaktır. Ayrıca Türk dünyası ortak somut olmayan kültürel miras unsurları ve bu unsurların yaşatıcıları olan sanatçı ve kültür taşıyıcılarının bir araya getirilebilir. Sonuçta da somut olmayan kültürel miras değerleri üzerinden Türk dünyası kültürel birlikteliğinde kalıcı çalışmalar ortaya konulabilir. Yine kültür başkenti uygulamasının olduğu şehirlerde kültür bakanlıkları, kültür ve sanat alanındaki sivil toplum örgütleriyle diğer kültür sanat kuruluşlarının temsilcileriyle gerçekleştirilmesi mümkün projeler üzerine mutlak toplantı ve organizasyonların daha kalıcı hâle gelmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türk dünyası kültür başkentleri uygulaması, şehirler ve şehir kültürü teması üzerinden Türk dünyasının birçok alanda ortak çalışmasının gerçekleşmesine zemin hazırlayacaktır. 2025 yılına kadar gerçekleştirilen uygulama ve örnekleriyle kültür başkentleri, Türk dünyası kültürel etkileşim ve entegrasyonunda olumlu bir model olacaktır.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Culture and cultural studies are of great importance in understanding the material and spiritual elements that individuals and their societies exhibit in response to life. Culture is an accumulation manifested by a nation in both material and spiritual domains. This accumulation can be preserved and sustained through the transmission of the past into the present and its conveyance to the future. Culture acts as a bridge between a society's past and future. Through this bridge, values and traditions of the past are carried into the future. Subjects such as language, literature, art, history, traditions, public celebrations, beliefs, oral narratives, folk culture, and intangible cultural heritage constitute the main themes of cultural studies. Through research on culture and traditions, one can come to know and understand a people and their society. The cultural output produced by a society also reflects that people's worldview and richness.

Turkish culture, with its dynamic structure and cultural richness, has managed to endure through centuries of adversity and attacks from the earliest times in history to the present day. The geography of the Turkic World, covering a vast area, is essential for understanding the current state of Turkish cultural heritage. The Turkic World, which manifests itself across a broad geographical expanse, possesses a rich structure. This expanse and richness manifest not only in economic and commercial realms but also in various other fields.

The dissolution of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) in the early 1990's marked a major turning point for the Turkic World. In 1991, five Turkic states — Azerbaijan, Turkmenistan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, and Kazakhstan — declared their independence. Turkey was the first country to recognize their independence and open embassies, facilitating their international recognition. This marked the beginning of a new era in relations between Turkey and the Turkic states. Since 1991, bilateral relations between Turkey and the independent Turkic states have rapidly increased and continue to expand across various fields.

Since that time, cultural relations and diplomatic cooperation between Turkey and the other independent Turkic states, which share a common language, history, and past, have proven valuable in demonstrating the strength of the Turkic World. Today, alongside economic, military, technological, and political bilateral relations between Turkey and the Turkic states, important steps are being taken in areas such as language, culture, education, history, art, tangible and intangible cultural heritage, art history, tourism, social sciences, literature, and fine arts to promote cultural integration. These remarkable steps represent concrete activities contributing to the realization of cultural integration across the Turkic World.

In cultural terms, joint efforts and collaborations among Turkic states, both internally and internationally, are essential for realizing the cultural unity of the Turkic World. These organizations not only showcase the political strength of the Turkic states and communities within the Turkic World concept but also their social and cultural influence. Various official and non-governmental organizations in Turkey have been established and are reoperating to strengthen bilateral relations with the Turkic republics, particularly in the cultural sphere. Institutions such as the International Organization of Turkic Culture (TURKSOY), the Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB), the Parliamentary Assembly of Turkic-Speaking Countries (TURKPA), the Turkish Cooperation and Coordination Agency (TIKA), the Yunus Emre Foundation, the Turkish Maarif Foundation, TRT Avaz, Ahmet Yesevi International Turkish – Kazakh University, and Kyrgyz - Turkish Manas

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜREL ENTEGRASYONU ÇALIŞMALARI: TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ UYGULAMASI ÖRNEĞİ

University exemplify Turkey's international influence. These institutions are among the most important instruments of softpower and cultural diplomacy, acknowledged as key components of Turkish foreign policy.

In international politics, a state's softpower is rooted not only in its foreign policy and political values but also in its cultural heritage. In this sense, cultural diplomacy holds special significance within the foreign policies that states implement in the international arena. One of the notable initiatives aimed at cultural integration between Turkey and the Turkic states is the "Culture Capitals of the Turkic World" program. The International Organization of Turkic Culture (TURKSOY), often referred to as the UNESCO of the Turkic World, has played a major role in implementing this initiative. As the first cooperation organization established within the Turkic World, TURKSOY holds special significance. Founded in 1993, the organization has worked since its inception to promote the cultural heritage and values of Turkic states and peoples to the global community and to pass them on to future generations. TURKSOY serves as a platform where the cultural diplomacy of the Turkic World is practiced and implemented.

The "Culture Capitals of the Turkic World" program, ongoing since 2012, represents a new cultural bridge among the independent states and communities of the Turkic World. Each year, TURKSOY designates one city as the Culture Capital of the Turkic World. The first city to receive this title in 2012 was Astana, Kazakhstan. Subsequent cities include Eskişehir, Kazan, Merv, Shaki, Turkistan, Kastamonu, Osh, Khiva, Bursa, Shusha, and Anew. In 2025, the city of Aktau in Kazakhstan was designated as the Culture Capital of the Turkic World. On April 5, 2025, a grand celebration and official opening ceremony were held with the participation of statesmen, artists, academics, and guests from across the Turkic World.

Through this program and the numerous events held in its scope — spanning literature, art, cultural heritage, tourism, handicrafts, music, film, theater, and cinema — the cultural richness of the Turkic World has been clearly exhibited. These efforts play a major role in the cultural integration and convergence of the Turkic World. Additionally, this initiative draws attention to the historical and cultural wealth of cities within the Turkic World, promoting their recognition. Thus, it fosters cultural communication between the designated Culture Capitals and other cities.

Methodology

The aim of this study is to examine the contributions and outcomes of the "Culture Capitals of the Turkic World" initiative to the cultural integration of the Turkic World. To conduct this research article, studies focusing on the Turkic World, cultural diplomacy, and the Culture Capitals of the Turkic World were selected as primary sources. Relevant sections and evaluations from these sources were analyzed and reviewed. Subsequently, the information, opinions, and findings were addressed through an analytical perspective. In addition, the existing literature in this field was surveyed to provide a scientific approach to the subject. Accordingly, the article was completed by identifying relevant books, articles, academic works, and research studies, analyzing the gathered information, and offering new perspectives on the topic.

Result and Conclusion

This study highlights the outcomes of the "Culture Capitals of the Turkic World" program, which began in 2012 and continues to the present day, in terms of cultural integration across the Turkic World and the resulting cultural collaborations among Turkic states. The study also identifies the projects and initiative implemented within the scope of this program since 2012 and presents their reflections and impacts on shared cultural heritage, values, history, culture, literature, and art across the Turkic World.

KAYNAKÇA

AKÇAPA, Mevlüt, "Türk Devletleri Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi: Teşkilatın Dünü, Bugünü ve Yarını", *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 11 (34), 2023, ss. 473-491.

AKKUŞ, Çetin, "Türk Dünyası Öğrencilerinin Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerine İlişkin Bilgi ve Deneyim Düzeylerinin Karşılaştırılması", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10 (12), 2020, ss. 608-624.

ALTIŞOVA, Zuhra Amerakulovna; ABDİYEVA, Raziya, "2019 Türk Dünyası Kültür Başkenti: Oş", *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 393-436.

AVCI, Cevdet, "Folklor ve Kültürel Güvenlik (II): Türk Devletleri Teşkilatı 2040 Vizyon Belgesi'nin Sunduğu İmkânlar", *Folklor Akademi Dergisi*, 7 (3), 2024, ss. 1260-1275.

BEŞİRLİ, Hayati, "Türk Dünyasının Kültürel Etkileşiminde Sosyal Hareketliliğin Önemi", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 56, 2016, s. 53-60.

Bursa Büyükşehir Belediyesi, *2022 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti Tarih ve Şehir Sempozyumu (24-25 Mart 2022) Bildirileri Kitabı*, ed. Metin Eriş, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kitaplığı, Bursa 2022.

ÇAM, Oğuz; AVCI, Muharrem, “Kastamonu İlinin 2018 Türk Dünyası Kültür Başkenti Olması ve Etkilerine İlişkin Halkın Bakış Açısı”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (2), 2021, ss. 1247-1263.

ÇANDARLI ŞAHİN, Aslı, “Türk Dünyası İle Kültürel İlişkiler Bağlamında Yapılandırılan Kurum ve Kuruluşlar, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12 (26), 2017, s.96.

ÇINAR, Yusuf; UZUN, Yılmaz Ulvi, “Köklü Geçmişten Güçlü Geleceğe, Türk Devletleri Teşkilatı: Küresel Ekonomik- Siyasal Potansiyel ve Teşkilatın Geleceğine Dair Öngörüler”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 12 (Özel Sayı), 2023, ss. 141-156.

DUMAN, Selçuk, “Küreselleşme Tartışmaları Ekseninde Türk Dünyası Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türksav Türk Dünyası 25 Yılı Tahliller Değerlendirmeler Öngörüler Özeleştiriler*, haz. Mehmet Seyfettin Erol vd., Akçağ Yayınları, Ankara 2016, ss. 241-245.

DÜZENLİ, Aygöl, “Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 2014, ss. 311-314.

ERSOY, Ruhi, *Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Kültürü ve Medeniyeti Üzerine Düşünceler Dün/Bugün/Yarın*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2023.

GÜNDOĞDU, Abdullah, “Türk Dünyasında Ortak Sanat Anlayışı Mümkün mü?”, *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 2019, ss. 1-13.

GOCUK, Yusuf, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Taşınmasında Türk Dünyası Vakfı Örneği (Eskişehir)”, *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (22), 2022, ss. 432-448.

GÖÇMEN, Özge, “2022 Türk Dünyası Kültür Başkenti Bursa İli Osmangazi İlçesinin Önemi”, *Academic Knowledge*, 4 (2), 2021, ss. 267-283.

GÜMÜŞ, İbrahim, “TÜRKSOY ve Türk Dünyası Halk Edebiyatı”, *III. Uluslararası Tesam Sosyal Bilimler Kongresi*, İstanbul 2018. ss. 225-235.

HASANZADEH, Vusal, *Türk Dünyası Entegrasyonu Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye-Türk Cumhuriyetleri İlişkilerinin Entegrasyon Teorileri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2024.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, *Türk Dünyası Somut Olmayan Kültürel Mirasları Envanter Çalışması*, ed. Murat Yılmaz, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayını, Ankara 2015.

HORATA, Osman, “Türk Dünyası’nın Kültürel Ufukları: Tarihsel Bağlam İçinde Genel Bir Değerlendirme”, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 82, 2017, ss. 117-131.

İZZETGİL, Elşan, “2016 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Şeki”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 249-290.

KARADAĞ, Doğan; SAVAŞKAN Yağmur, “Türk Dünyası Kültür Başkenti Projesi’nin Türkiye Turizmine Etkileri”, *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 2018, ss. 71-78.

KAVUNCU, A. Çolpan, “Türk Dünyası Başkentleri Giriş”, *Türk Dünyası Başkentleri (Ankara, Almatı, Astana, Aşgabat, Bakü, Bişkek, Duşanbe, Lefkoşa, Taşkent)*, ed. Murat Yılmaz, A. Çolpan Kavuncu, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2014, ss. 1-25.

KASEİNOV, Düsen, “Türk Dünyasının Kültür Çatısı Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı-TÜRKSOY”, *Türksav Türk Dünyası 25 Yılı Tahliller, Değerlendirmeler, Öngörüler, Özeleştiriler* içinde, haz. Mehmet Seyfettin Erol, vd., Akçağ yayınları, Ankara 2016, ss. 267-274.

KÖROĞLU, Özlem; GÜZEL F. Özlem, “Kültürel Değerlerin Destinasyon İmajına Etkisi: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentine Yönelik Bir Araştırma”, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 2023, ss. 191-209.

NOGAYEVA, Ainur, “2012 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Astana”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 73-126.

ÖZKAN, Ahmet, “Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Dış Politikasında Kültürel Diplomasi”, *Küllie Dergisi Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. Yılı Özel Sayısı*, 2023, ss. 36-54.

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜREL ENTEGRASYONU ÇALIŞMALARI: TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ UYGULAMASI ÖRNEĞİ

PURTAŞ, Fırat, “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 7 (13), 2013, ss. 1-14.

PURTAŞ, Fırat, “TÜRKSOY ve Türk Dünyası Kültür Başkentleri”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 1-16.

SAÇILIK YILDIRIM; Melahat, ÇEVİK Samet, “Kültür Birleştirir: “Sosyal Gelişme” Açısından Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Projeleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (34), 2014, ss. 636-649.

SADYKOVA, Guzel, “2014 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Kazan”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 175-214.

SAĞLAM, Soner, SARIYEV, Berdi, “2015 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Merv”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 215-248.

ŞAHİNER, Ahmet Emin, “Kültürel Diplomasi ve Türk Halk Bilimi”, *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 12 (39), 2024, ss. 66-76.

TEMİR, Erkam, “Türk Dünyası Kültür Başkentleri ve İletişim Stratejileri”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 49-72.

TOPAL, Mehmet, “2013 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Eskişehir”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, Editör: Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 127-174.

TANRISEVER, Oktay F., “Türkiye’nin Bağımsızlıklarının 30. Yılında Diğer Türk Cumhuriyetleri ile İlişkileri”, *Bağımsızlıklarının 30. Yılında Türk Cumhuriyetleri Sempozyumu (Türk Dünyasında Değişime Yön Veren Ortak Miras: Dil, Tarih, Edebiyat ve Mefkûre)*, ed. Fırat Purtaş, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayını, Ankara 2022, ss. 218-226.

TÜRKSOY, <https://www.turksoy.org/kultur-baskentleri> Erişim Tarihi. 23.03.2025

TÜRKSOY, <https://www.turksoy.org/haberler/turk-dunyasi-kultur-baskentleri-birligi-susada-kuruldu> Erişim Tarihi. 23.03.2025

TÜRKYILMAZ, Dilek, “Somut Olmayan Kültürel Miras Çalışmaları Bağlamında TÜRKSOY Bölgesel Seminerlerine İlişkin Bir Değerlendirme”, *Milli Folklor Dergisi*, 25 (100), 2013, ss. 40-49.

ÜNALMIŞ, Ahmet Nafiz, “Yumuşak Gücün Tesis Edilmesinde Kültürel Diplomasi’nin Önemi ve Bir Uygulayıcı Olarak Yunus Emre Enstitüsü”, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 91, 2019, ss. 137-159.

YALDIZ, Ayşe Çolpan, “Kültür Başkenti Uygulamaları Kavramsal ve Kuramsal Arka Plan”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, Editör: Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 17-47.

YALDIZ, Fırat, “27. Yılında Türkiye’nin Türk Cumhuriyetleri İle İlişkileri: Kurumların Rolü”, *Bağımsızlıklarının Yirmi Yedinci Yılında Türk Cumhuriyetleri*, ed. Ayşe Çolpan Yıldız, Murat Yılmaz, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2018, ss. 21-38.

YALDIZ, Fırat, “2018 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Kastamonu”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, Editör: Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 345-392.

YDYRYS, Kanat, “2017 Yılı Türk Dünyası Kültür Başkenti: Türkistan”, *Türk Dünyası Kültür Başkentleri*, ed. Fırat Yıldız, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2020, ss. 291-344.

YILDIRIM, Seyfullah, “Bağımsızlık Sonrası Dönemde Kazak Kültürünün Korunmasına Yönelik Yapılan Çalışmalar”, *Türk Cumhuriyetlerinde Bağımsızlık ve Devlet İnşa Süreci*, ed. Mehmet Akif Kireççi, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, Ankara 2018, ss. 293-308.

GTTAD

Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>

**TÜRK DÜNYASI KÜLTÜREL ENTEGRASYONU ÇALIŞMALARI:
TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ UYGULAMASI ÖRNEĞİ**